

הלכות שבת סימן שיה

ביאורים ומוספים

מאידך, בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' עז) ביטול אות טו) כתב שמותר אף לערות על גביו מכלי ראשון [וראה מה שכתבנו להלן בשעה"צ (ס"ק צו) בביאור מחלוקתם], והוסיף, שאף על פי שלעצמו הוא מחמיר שלא ליתנו בכלי שלישי, מ"מ לדינא אין להחמיר. ואף בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' א) כתב שמחמיר הוא על עצמו שלא לתת קפה נמס בכלי שני, וביאר (קובץ מבית לוי ח"ח עמ' קסד). שאף על פי שהקפה הנמס המצוי בזמנינו מבוטל הוא, מ"מ יש לחשוש לשינויים שיתכנו בדרכי יצורו. וכן דעת הגרי"ש אלישיב (מאור השבת ח"ג הע' עז) שלכתחלה נכון להחמיר לעשות קפה נמס בכלי שלישי, מחשש ביטול אחר אפיה אחר ביטול, אך אם חושש שהמים יתקררו מדאי ע"י העירוי מכלי לכלי יכול להכניס בכלי שני.

ואף על פי שלפעמים מוסיפים ביצור הקפה שמן שאינו מבוטל, דעת הגרי"ש אלישיב (שבט יצחק ביטול פכ"ח אות ד) שאין לחשוש שמא מקלי הביטול הוא, ולכך אין להחמיר שלא ליתנו אף בכלי שלישי.

53) ומנהג החזו"א בהכנת כוס תה, כתב הגרי"ח קניבסקי (טעמא דקרא בסוף הספר הנהגות והוראות מהחזו"א עמ' רלה אות יא), לערות מים מהמייחם אל הכוס, וממנה לכוס אחרת, ומשם לכוס נוספת שבתוכה מונחת תמצית התה. וביאר הגרי"ח קניבסקי (שם), שמה שהיו מערים את המים על גבי התמצית, ולא להיפך, הוא משום חשש איסור צובע, כנוכח בשעה"צ להלן (ס"ק סה). ובטעם הדבר שלא היה החזו"א מערה מהכוס הראשונה על גבי התמצית, ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק עה), שלדעתו, הכוס שעירר לתוכה מהמייחם נחשבת ככלי ראשון, ולא ככלי שני, ועוד, שהיה מבואר בחזו"א (א"ח סי' נב ס"ק יט) שיש להחמיר בכלי שני כשהמים חמים בשיעור שהיד נכבית בהם.

[שעה"צ ס"ק א]

וקדישך אין לְאָסֵר [נתיבות השלום] 54.

54) ובטעם הדבר, כתב בספר נתיבות השלום (סוף ח"ב קיצור מהל' שבת נתיב ים ס"ק עג) שיש לצרף את דעת הסוברים שיערוי מכלי ראשון אינו מבטל, ואת דעת הסוברים שאין ביטול אחר ביטול בלח שנצטנן. ובשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ל תשובה יא) הוסיף, שיש לצרף גם את דעת הסוברים שבדברים לחים אין העירוי מבטל כדי קליפה, הואיל ומתערבים הם מיד בשעת הנגיעה.

ואף שכאן היקל רק לענין עירוי מכלי ראשון, משמע במשנ"ב לעיל (סי' רנג ס"ק צה) שאף אם נתן את הדבר הלח שהצטנן בתוך כלי ראשון, לא נאסר בדיעבד, מפני שיש לסמוך על דעת הסוברים שאין ביטול אחר ביטול בלח שנצטנן. וכן משמע קצת בשעה"צ להלן (ס"ק קח). וכן כתב בבית הלל באן (ד"ה אפילו) בשם הפמ"ג (א"א ס"ק י) שכל שיש מחלוקת אם המעשה שנעשה במאכל אסור משום ביטול, אין לאסור אותו בדיעבד. וכן כתב בספר לית חן (אות מג) שיש להקל בזה, כיון שהוא ספיקא דדינא, ומבואר לעיל (ס"ק ב) שיש להקל בזה.

[שעה"צ ס"ק ג]

וגם מקמת קשיית הפתח"ת שובה החד"ש 55.

55) שם כתב, שכל זמן שיוצא צבע מהתמצית יש בדבר חשש איסור ביטול.

[משנ"ב ס"ק לו]

ד"ש בו משום בשולט 56) וכו', אין שורין בשבת אפילו בקלי שני 57) וכו', קנהר שלא יקנה עליהם מים חמים מקלי ראשון 58) וכו', אחר שיערוי המים חמים לתוכו ונצטפה פלי שני 59).

56) ואף על פי שבשעת היצור מייבשים את עלי התה על ידי חום אש, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ב סי' פה) שאין להחשיב זאת אפילו כאפיה, כיון שאין ידוע שמשותנים העלים על ידי זה, וכל שלא נשתנה הדבר על ידי מעשה החימום, אין החימום נחשב כמעשה אפיה.

57) ואף על פי שמותר לתת תבלין בכלי שני, כמבואר לעיל (ס"ק לד) ולהלן (ס"ק סה), כתב בשו"ת גינת ורדים (כלל ג סי' ב ד"ה ומתוך) לגבי קפה, שהואיל והוא עיקר המושקה [ואינו דומה לתבלין שבא רק למתק משקה קיים], אסור ליתנו בכלי שני משום ימיחוי במבטל. ובאור זרוע (שבת עמ' טו ד"ה מתני' כל) משמע, שלא הותר לתת תבלין בכלי שני, אלא מפני שנתנים אותו לפעמים גם בתבטל צונן.

ושקיות תה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ל תשובה ג) שמותר לערות עליהן מכלי שני, ואין חשש שמא יתבטלו עלי התה שבשקית, מפני שיערוי אינו מבטל אלא כדי קליפה, כמבואר בשעה"צ (ס"ק טג), והשקית עצמה היא הקליפה. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (שבט יצחק ביטול פכ"ח אות ו) שאין להקל בזה, שיתכן שאין לסמוך לכתחילה על כך שלא יתבטל קצת יותר מכדי קליפה, וממילא יש לחשוש שמא יתבטלו במקצת גם עלי התה. [ובשו"ת בנין ציון ח"א סי' יח אות ג מבואר, שכשהשכבה החיצונית מחוררת, נכנסים המים דרך החורים ומבטלים את הקליפה של הדבר שנמצא כנגד החור].

ולחכין תה בכלי שלישי, כתב הערוך השלחן (סכ"ח) שאסור, מפני שעינינו רואות שהעלים קלים להתבטל, ומתבטלים בכלי שלישי, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (שם אות ז), ובספר הלכות שבת בשבת ח"א פ"ח הע' 79) שאסור להכין תה מעלים שלא התבטלו, אף בכלי שלישי ורביעי, כל עוד לא הצטננו המים שבכלי וחמים הם יותר מחום הרוק. והוסיף הערוך השלחן, שכן הדין בקפה ושוקו. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק מז).

מאידך, בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' עז) ביטול אות טו) כתב, שאין ראייה ממה שעינינו רואות שעלי התה קלים להתבטל, שהרי השתנות צבע המים נעשית אף במים צוננים, וכל שכן בחמים אף כשאין היד סולדת בהן, ולפיכך, אין להחמיר בעלי התה אלא שלא לבטלם בכלי שני, כשאר דברים, שמוסופקים אנו אם נחשבים הם כקלי הביטול, אך בכלי שלישי אין להחמיר. והוסיף (שם אות יח), שכן הדין בקפה ושוקו. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק מז).

ולענין נתינת לימון ומיץ לימון בכוס תה שבכלי שני, וכן לענין שאר קלי הביטול בכלי שלישי, ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק מה).

58) וקפה נמס, דעת הגרי"ח אויערבך (שש"ב פ"א הע' קלה) שמותר ליתנו בכלי שני, וכן דעת הגרי"ח קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ט סוף ס"ק יז), כיון שקפה זה מבטל. וכן כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' נה וח"ט סי' כז), והוסיף, שאף אם יש ספק שמא המים חמים בשיעור שהיד נכבית בהם, מותר הדבר, אך אין לערות עליו מכלי ראשון, כיון שהוא נמס ונהפך לדבר לח.

הלכות שבת סימן שיח קלה באר הגולה

(לח) * והוא הדין כל דבר (יג) קשה שאינו ראוי לאכל כלל בלא שרפה (לט) דאסור לשרותו בשבת, * דהני גמר מלאכה (מחמת מרחיב): ה' * יש מי שאומר, דדבר שנאפה או נצלה, * יטור בשם רבי אליעזר קמין ותקמיא מתא דתקאא לו שאין יוצאין

באר היטב

שקורין טונינא, ט"ז: (יג) קשה. והיא דבר מלוח שאין יולין לאכלו כלל בלא שרפה, ב"י, ואימא בגמרא דאם הדין חבב:

באר הלקה

דמדיחין דרישא דבבואי מטר אפלו בחמין שהיז סולדת בהו, ועל זה קאמר שם במשנה: חזן מיליח הלשן וקוליס האספין שתדחתן היא גמר מלאכה, משמע דאורי באפן אמה, וט"ז ושאר אחרונים לא הזכירו דבר רק עונן, וצריך טעם למה וצריך עיון למעשה: * והוא הדין כל דבר קשה. עין במשנה בריה שהקשה למה צריך לסים דהוי גבר מלאכה, עין שם. אי נמי יש לומר, דהגהת מרדכי סובר דענת המרדכי שפרש בסימן שב דהאי מדיחין הו אפלו בכלי ראשון ולחכי אסור בו שרפה, דבכלי שני אפלו שרפה שרי, ולחכי קאמר דדבר קשה ששרפה מוכחי שיהא ראוי לאכל אסור השרפה בו בכל גונא. ואין נפקא מנה בין אלו השני תרצים רק בבאר דבריו, ומבאר הגר"א משמע לומר פפוש הראשון: * דהני גמר מלאכה. עין משנה בריה מה שכתבתי אודות בשול הטי"א¹, ועין בסוף הדבור שכתבתי שאין העסענ"ס² הצונן לחוף הכוס ששונה בו אחר שערך החמין לחובה. ועין בספר בית-מאיר שכתב דמכל מקום אין למחוח ביד אחרים שנותנים העסענ"ס הצונן מקום ואחר-כך מורה מקלי ראשון אף שהוא גז סולדת בו, מיון שהוא קבשל: סיהו, כל בעל-נפש חוש לעצבו שלא לערות מקלי ראשון כל זמן ששרה סולדת בו, עין שם, ולכן יעצנו שיטו החמין מקום: * יש מי שאומר וכו' משום בשול. עין משנה בריה דהיא הדין דיש עלי אחר בשול. ועין בפרימגדים שהביא מפיסחים כ"א דלא נתבשל שם בשול הראשון, והלוי טעה דמטר לשרותו בחמין בשבת ורצה לומר, אם עשה עלי אחר בשול בערב-שבת³ פלאר דבר קבשל, ונראה דהוא הדין לדידה בבשול אחר עלי דמטר השבח להניחו בלי רשב בתנור אף שיצלה, דלא נתבשל שם עלי ראשון משהו, דהא רבנו אליעזר מפיז משנה אוקס לחדדי. אף לעניות דעתי אין דין הפרימגדים מכות, דהני דמוכח שם דלא נתבשל שם הראשון, הרי שם השני

משנה בריה

ואפלו דדבר שעל-ידי שרפה בעונן נעשה ראוי לאכילה, שכל דבר שאינו אכל מטר לעשותו אכל בשבת, כמו שכתוב בסימן שכר: (לח) והוא הדין כל דבר קשה. ורצה לומר, דבר שהוא ראוי לאכל חי בלא בשול, אף שהוא יבש וקשה מאד עד שאינו ראוי לאכל כלל מחמת זה בלא שרפה בחמין, דאסור לשרותו. ולכאורה למה צריך הרמ"א לסים דהני גמר מלאכה, תפוק לה דכל דבר יבש שלא נתבשל מבעוד יום אסור לשרותו בחמין בשבת, וכנ"ל? יש לומר, דר"צה להשמיענו דבנה שהוא גמר מלאכה (ג) יש אסור בשרפה מדאדוקתא פ"מ בתרומה מליח הישן, ועין באור הלכה: (לט) דאסור לשרותו. אפלו בכלי שני, (נד) והוא הדין אם הוא דבר שיהיה נעשה ראוי לאכילה על-ידי הדחת חמין בעלמא, גם הדחתה אסור, וכנ"ל לענין דג מליח. ועתה נבאר דין בשול עלי הטי"א¹, השיך בכמה ענינים לסעיף זה. הנה ט"א בשבת, (נה) ששוט בפוסקים דיש בו משום בשול⁶⁰, ובמזיד יש בו אסור סקילה, ובשוגג חיוב חטאת, ועל-כן יש לנהר בו מאד. ובעונותינו הרבים, רבים נכשלים בו ומקלין לעצמן בקלות שאין בהם ממש, ועל-כן מכתח אנו לבאר לפני ההתח והאסור בנה בעוד השם יתברך: הנה לערות (ו) מקלי ראשון על עלי הטי"א, יש בנה בודאי חשש אבי-מלאכה, דקצתא לן דצרוי מבשל כדי קליפה, כדלקמן בסעיף י, וכל-שכן אם יעמידנו אחר-כך על הפטור או בתוך הקאכלי⁷¹ עד שיהיה הדין סולדת בו, בודאי יבוא לכלי עלמא לידי

אסור סקילה על-ידי זה: ואפלו אם קצה לפת את עלי הטי"א לחוף הפלי אחר שיערה החמין לתוכה כדי שיהיה על הפנים שם כלי שני, גם-כן אסור, דקאמא לן בסעיף זה דדבר שלא בא בחמין מלפני השבת אין שרין בשבת אפלו בכלי שני⁶¹, (ס) וכל-שכן לפי מה שכתבנו בסעיף זה דיש דברים רבים קלי הכשול שמתבשלים אפלו בתרומה מקלי שני, אפשר דיש בהעלים גם-כן חשש אסור דאדוקתא אפלו באפן זה. (מ) ועל-כן העסימו האחרונים דיש לערות עליהם מערב-שבת ורחמין מקלי ראשון כדי שעל-ידי זה יהיה נקרא הטי"א מבשל במקצה, דצרוי מבשל כדי קליפה, (נז) ויהפך בעת הצרוי את הטי"א היטב בתוך הרוחחים מלמעלה למטה ויותר טוב שיהיה מבשל ממש על-ידי העמדה במקום שמתבשל. ואחר-כך יריק את העסענ"ס לכלי אחר, כדי שישאר עלי הטי"א (ס) ובשים ויהיה מטר לו לערות אחר-כך בשבת עליהם מים חמין מקלי ראשון, מיון שכתבנו מערב-שבת, כדי דבר יבש דקאמא לן בסעיף זה דאין בו בשול אחר בשול אפלו אם נצטנן [ואחר-כך מטר לו להחזיר גם מי העסענ"ס אלו הצוננים לחוף הכלי זה גופא, וכמו שכתבנו לעיל, דדבר לח שנצטנן מטר לו לחנו בתוך כלי שני רותח]. (סא) דאם ישאר בו משקה העסענ"ס, הרי קאמא לן דכלל יש בשול אחר בשול אם נצטנן, אם לא שמי העסענ"ס הצוננים הם מרבין שלא יתחממו על-ידי הפנים שמערה עליהן למחר. וכן הדין לענין קאנו⁶², יזהר שלא יערה עליהם מים חמין מקלי ראשון⁶³, אם לא שיערה עליהם מאתמול ויהיך את המים מעליהן, והטעם ככל הנזכר לעיל ועין בהשובות חתם-סופר סימן עד ובפתיחת-שובה על ארבע-חיים. ודע, דאף שהתננו לערות חמין על עלי הטי"א והקאנו⁶⁴ אם נתי עליהם מאתמול מים מקלי ראשון, (סג) אף-על-פי-כן יזהר שלא יעמיד את הטי"א והקאנו⁶⁵ בפנור או בקאכליין אחר ששפך עליהם מים, דהא אין צרוי מבשל רק כדי קליפה, ואס"ל לא נתבשל אמתול רק כדי קליפה, ועכשו על-ידי העמדה בפנור ותבשל לגמרי. והנה אפן זה שבאנו, אף שאין למחוח ביד הנוהגים בו, מפל מקום פתבו האחרונים (סג) עצה המבטחת מזה, דהנו שמתן העסענ"ס מערב-שבת לגמרי, שלא יצטרף לערות לתוכו עוד רותחין לקטר בשבת, ולמחר קשיצטרף לערות (סד) ימן העסענ"ס הצונן לחוף הכוס ששונה בו אחר שערך חמין לחובה ונעשה כלי שני⁶⁶; והוא הדין שפטר לתת לחוף הכוס הנה

שער הציון

(נז) אחרונים, וכן משמע בבאר הגר"א: (ז) אחרונים: (נה) הגאון רבי יחזקאל בספרו יצירת-החדש וכמה גדולים בספר עקרי-דינים, והפרימגדים בסימן רנב סעיף-קטן מא ובבבא סקמות, ובספר קנין ציון סימן יז ובקבלת-השבת, ובספר נתיבות-השלום האריך והראה לעין שגגת אנשים הפסיעין בזה: (נז) כל זה כתוב בפרימגדים ובשאר אחרונים הנ"ל: (ז) נתיבות-השלום הנ"ל: (מ) כלכלה-שבת נתיבות-השלום ובגין-ציון: (נז) בזה יהיה חושב קצת להסיר חללות הקורר מגדים בזה שמוקשה הלא צרוי שמתאמול מבשל רק כדי קליפה, ועכשו בשיערה עליהן עוד הפעם יתפכו העלין ותבשל מה שלא נתבשל אמתול: (ד) ורצה לומר, קלי מי העסענ"ס: (ס) והדיעבד אין לאסור [נתיבות-השלום] 54: (סג) נתיבות-השלום הנ"ל: (ס) דקאמא הראשון יש ללפקק בו מחמת חלנת פרימגדים הנ"ל וגם מחמת קשית הפתיחת-שובה החדש⁶⁵, עין שם, וגם דהלא קאמא לן בסעיף זה דדבר שנעשה מאתמול אפלו בכלי ראשון אין שורין אותו בשבת, דקאמא פנים ראשון לא נטר בשולו כל-צרוי ועכשו יתוסף בשול, ואס"ל כפי נמי, מה יעיל מה שיערה מכלי ראשון מערב-שבת כדי שיתבשל או כדי קליפה, דקאמא דברי-קליפה גופא לא נתבשל מערב-שבת כל-צרוי, ועתה פשיערה פנים שנית יתוסף בשול, וברחוק יש לישב דהוא ספק-ספקא, דקאמא קאמא לן דהמבשלים דדבר שנעשה מערב-שבת מטר לשרותו בשבת דלא יתוסף בשול בזה, ואם המצי לומר דלא קאמא לן כותה, דקאמא קאמא לן פהני רבותא דסברי דדבר שנתבשל במאכל כן-דרוסאי טוב אין בו משום בשול, ובהו הכדי-קליפה, מיון דקאמא לן דצרוי מבשל כדי קליפה, מסתמא נתבשל פמאכל כן-דרוסאי לכל הפחות ונדא דמי לשריה דאסור לשרותו בשבת אף שנעשה מאתמול, דהתם חשיבין דקאמא השריה דמאתמול לא בשל רק בחזן, ובכפנים ענין לא נתבשל כלל עד שריה השנית, אבל בענין כדי קליפה לא יתוסף בשול כלל בערי השני, דקמאכל כן-דרוסאי כבר מסתמא נתבשל בערי הראשון: (ד) ולצביעה אין לחש. דאין צביעה באכליו, כדלקמן תרומה: 1 מה. 2 מין תנור חמום שהיו מעלין או בעביר-דפנותיו כתייבבול. 3 תמצית מה. 4 קפה.

הלכות שבת סימן שיה

- (מ) אם בשל אחר-כך במשקה, יש בו (מא) משום (יד) בשול; (מב) ואסור לתן פת
- (טו) אפלו בכלי שני שהיה סולדת בו, כ'ניש (מג) מתירין הגה בכלי שני, ויש מקלין (מד) אפלו
- (טז) בכלי ראשון. (מה) ונהגו לזהר (מו) לכתחלה שלא לתן פת (מז) אפלו בכלי שני (מח) כל זמן
- (י) שהיה סולדת בו: ו לכלי שיש בו (מט) דבר חם שהיה (יט) (נ) סולדת בו, מתר

בבבשול אסור אפילו
בכיסים מא כ' קרובי
בכ"ג דשבת קטש
באביה ל שנה נ"א
ברחא ורובים בסוף
פרק ד

שערי תשובה

באר היטב

(יד) בשול. אע"פ דאין בשול אחר בשול כ"מ יש בשול אחר צלי, וה"ה שיש צלי אחר בשול, ולכן אסור לתן דבר שנתבשל אצל האש בלא רטב, כפי רגנטי". אבל לכ"ע אין צלי אחר צלי ודבר שנצלה מתר לתנו אצל האש אפלו כעטון וה"ה האפיו, ודבר שנתבשל מתר לשלוחו בתמין כמיש ס"ד, מ"א. משקה בני ארץ: שפאל שמתחייק מים וקצרבין קאור"י¹ בתוכה ופסקים שאין נותנין בו כל-צרכו בעודנו רוחת על האש, ובעת שנותנין אותו בכוסות מוסיפין ונותנין על הכוס משחיקת הקאור"י כדי לבשמו ולתקנו, אם יצאע כן בשבת אסור להוסיף ולתן מן הקאור"י בכוסות, והעושה פן, לקשיבנה בית-המקדש תיב להביא תשאח שמנה, וקצ"א הלוי בתשובת גת-ונדנים ח"ח"ח כלל ב סימן ב, וע"ש עד סימן ט מה שהאריכו בזה חכמי ארץ-ישראל וכתבו דהמקל יש לו על מה לסמך ותפתחיר תע"ב, וע"פ בס' זרע-אברהם ח"ח"ח סימן ח, וע"פ בתשובת פנים מאירות סימן פד זכשבורה-יעקב ח"א הלכות שבת: (טו) אפלו בכ"ש. השעם קב"י דלמא פת דרכין מהבשל אפלו בכ"ש, ויש מתירין הוא דעת הטור דס"ל דלא קצינו בשול בכ"ש אלא במלח לחד לשמך בס"ט ולא מידי אחריתא. וכתב הכ"א: לפי מה שכתבתי בס"ד בשם ב"ח יש להתמיר בכ"ש דמתני דחם במקרק כל זמן שהי"ס. ונ"ל דאוקם שחוקכים בצלים דקדק ונהגים לתוף הפרק לא ישימו רק אחר שלא תהיה תד סולדת בו, דבלתם יש קלא מחמת שנאפה דבר ואפ"ה קוריים, כ"ש בבצלים, ואע"ג דאשדד הצלים לא מתבשלים בכ"ש, מ"מ י"ל דשמא הוי קמלח ללשון אחר דמתבשל כמ"ש בס"ט, ע"ש, ולא בקיאינו אנו במידי דמקרי רביה ואסור ונהגו כל זמן שהיה סולדת בו בערק, ט"ו: (יח) סולדת. אפלו לא נתבשל כל-צרכו מתר שאין קאן אלא שמירת חמו ולא יבוא לידי בשול גמור, ט"ו.

משנה ברוכה

ונותנין לתוף הפרק בקערה, לא ישימו רק אחר שלא תהיה היד סולדת בהפרק, דבלתם יש קלא מחמת שנאפה דבר ואפלו הכי נהגיים, כל-שפן בבצלים שצריך לזהר, כי אין אנו בקיאיין במידי דמקרי רביה⁶⁶, וכנ"ל, וכל-שפן לפי מה שנוהגין לתן הבצלים לתוף המתבשל שהוא דבר-גוש, בודאי יש לזהר בזה, (ט) דיש פוסקים שסוקרים דבר-גוש שמנה בכלי שני דינו בכלי ראשון⁶⁶, ואפלו אם ימתין עד שיהיה הפרק שבקערה אין היד סולדת בו, מכל מקום זהר שלא ישפך אחר-כך על שיויר בצלים שנסאר בקערה, מן הפרק שבקערה אם היד סולדת בהן, דערוי מבשל פדי קליפה, כדקימא לן בסעיף י, ויש בזה חשש דאורחא. וכן מה שנוהגין איהו אנשים פשעושיין חמין מרגלי בהמה, לחתוף חתיכת פת בכלי וקערות עליהם הפרק של הרגלים בכלי ראשון, (ע"ל) לא נסה הם עושין, דאפלו אם לא יתן הפת בתחלה עד שיערה הפרק תחלה בכלי פדי שיעשה פלי שני, הלא כתב רמ"א דיש לזהר בזה, אלא אם רוצה לתן פת ימתין עד שלא יהיה היד סולדת בפרק, או שלכל הפחות ישאב בכף מן הקערה פדי שיתהיה הקערה פלי שלישי; וכל-שפן אם רוצה לתן בצלים ושומים לתוף התמין האלו, בודאי וזהר מאוד לעשות פן, דאם יערה עליהם מפלי ראשון שהיה סולדת בהן יש בזה חשש אברמלאכה, וכנ"ל: (מו) לכתחלה וכו'. וידיעבד אפלו בכלי ראשון אין לאסור, דיש לסמך אגש-מקלין: (מז) אפלו בכלי שני. ובכלי שלישי מצדד הפרק-מגדים בסעיף-קטן לה להקל⁶⁷, ע"פ שם: (מח) קל זמן שהיה סולדת בו. ע"פ בחי"אדם שכתב דהיקא שהיה נכוית ב⁶⁸, לכלי עלמא מבשל אפלו בכלי שני⁶⁹: ו (מט) דבר חם שהיה סולדת וכו'. המחבר (ע"ב) אויל לשיטתה בסעיף ד, דאם נעטן קצת עד שאין היד סולדת בו יש בו עוד משום בשול, אבל לפי מה שכתב רמ"א בהג"ה בסעיף טו דנוהגים להתיר אם לא נעטן לגמרי, אם-כן לא בעינו יד סולדת בו: (נ) סולדת בו. ואפלו לא נתבשל כל-צרכו, דאמרין לעיל בסעיף ד דיש בו משום

שער הציון

בסימן שכ בסו"ב: (ס"ה) באפן זה טוב יותר שיערה הפים לתוף העסע"ס²⁰, לצאת בהם עם דעת החוששים לזביעה⁵⁷, וע"פ ביענות-הדבש⁵⁸: (ס"ו) בלפת-שבת: (ס"ז) כגון אברהם: (ס"ח) חזין מצוים ושמון, וכדלקמן בסימן זה: (ס"ט) ט"ו, וא"פ דהמגו-אברהם בסעיף-קטן טו משמע שסבירא לה דבצלים דינו כהבלין, ע"פ בחוספת-שבת שפחה דמהפגן אברהם אין ראיה שחולק על ש"י, אלא דאי לא סבירא לה כנ"ל מפיץ אין לאסור בזה מפני דנראה כמבשל, וכן לבד זה, פשה גדולים הקצתים דבר הש"י, והם השולחין-שלמה והחיי"אדם והכלכלה-שבת: (ע) מגו-אברהם בסוף הסימן: (ע"א) נקטת הגדולה והחיי"אדם: (ע"ב) מגו-אברהם ומחצית השקל: תרומה: 1 קפה. 2 תפיצת פה. 3 חמין.

הלכות שבת סימן שיה

ביאורים ומוספים

אינה נחשבת אלא צליה, וכשנותנו למים, נחשב הדבר כבישול אחר צליה. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ל תשובה ד), והוסיף, שכיון שלאחר קלייתו אין הוא ראוי עדיין לאכילה, שהרי אם יתנוהו במים קרים לא יהיה המשקה ראוי לשתיה, לפיכך אכור לתיתו בכלי שני, כיון ששם יגמר בישולו.

ולגבי טיגון במחבת, כתב לעיל (סי' קסח ס"ק נו) לענין ברבת הנהנין, שמדברי המג"א משמע שאין זה נחשב כבישול, אך לדעת שאר האחרונים אין הכרח שכן הוא הדין. אכן, טיגון הנעשה במחבת עם מעט שמן כדי שלא ישרף המאכל, כתב שם (ס"ק טט) שאינו נחשב כטיגון, אלא כאפיה, ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' יב אות ד וח"א סי' טג) כתב, שאין להניח שקדי מרק [המטוגנים במחבת] בכלי שני, כיון שזהו בישול לאחר טיגון, אך להניחם בכלי שלישי מותר [וראה הערה להלן].

וטיגון בשמן עמוק, כתב הגר"ש אויערבך (מאור השבת ח"ב מכתב ב אות ב, ששי"ב פ"א הע' קפב), שנחשב כבישול, וכן דעת הגר"ש אלישיב (מאור השבת שם סי' ח ס"ק פ, שבות יצחק בישול פכ"ז הע' לד) והגר"ג קרליץ (חוט שני שם). ולכן מותר לדעתם לתת שקדי מרק בתוך מרק חם, כיון שרגילות היא לטגום קודם לכן בשמן עמוק. ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' טג) כתב, שאף שמעיקר הדין הדבר מותר, מי"מ יש מקום להחמיר בדבר, כיון שדרכי היצור עלולים להשתנות, ואם ישתנו, לא ידעו העולם שהשתנה הדין.

אכן, בביה"ל להלן (סט"ז ד"ה והוא) הקשה, שבשו"ע שם סתם שמותר להניח דבר יבש מבושל כנגד המדורה כדי שיתחמם, למרות שלכאורה הוא נצלה על ידי זה, ונשאר בצ"ע. ותיירץ החו"א (או"ח סי' לו ס"ק יד), שכיון שמאכל המונח באופן זה אינו מקבל טעם צלי ממש, אלא רק מתייבש קצת, אין הנחה זו נחשבת צליה. וכן כתב הגר"ש אויערבך (מאור השבת ח"ב מכתב כא אות ה) שמותר להניח סופגניה [המטוגנת בשמן] על גבי המיחם להתחמם, ואין זה נחשב כצליה אחר בישול, כיון שאין משתנה טעמה על ידי זה.

וכן לגבי צלי קרר, כתב החו"א (שם) שיתכן שאינו נחשב כצליה אלא כבישול, ורק צליה על גבי גחלים או שיפור נחשבת כצליה לענין זה [וראה פמ"ג משב"ז ס"ק ז], וכן כתב הכף החיים (ס"ק עה) שצלי קרר נחשב כמבושל.

61) וצליה אחר אפיה, כתב המחצה"ש (ס"ק יז) בדעת המג"א שמוותרת, והפמ"ג (משב"ז ס"ק ז) כתב שאסורה.

ולענין עשיית צנימים בשבת על ידי שמניחם סמוך לאש או על גבי סיר העומד על האש, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ל תשובה ו) שאף על פי שאין הלכה כדברי שו"ת רב פעלים (ח"ב או"ח סי' נב) שכתב שהעושה צנימים חייב משום מכה בפטיש, מפני שלהלכה אין תיקון מנא באוכלין, מי"מ אין לעשות כן בשבת, מפני שדומה הדבר לצליה אחר בישול, מפני שמשנה את הלחם לצנימים, וכן מבואר בכף החיים (ס"ק עה) בשם שו"ת אורח לצדיק. מאידך, בספר דעת תורה (ס"ה) משמע שמותר לעשות צנימים בשבת, וכן דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ט ס"ק יט אות ב), ואף הגר"ש אויערבך (שולחן שלמה ס"ק כ) כתב שכן מסתבר, אך למעשה החמיר בדבר (ששי"ב פ"א הע' ריג).

המשך בעמוד הבא

[משנ"ב ס"ק לט]

חלב שנגעין⁶⁶.

66) משמע שאם החלב לא התחמם מעולם, אסור לתיתו בכלי שני [אלא יש לערות על גביו מכלי שני, כמבואר לעיל ס"ק לה], וכן כתב הכלכלת שבת (ענין ב, כללי הטמנה ובישולי שבת אות א), וביאר השביתת השבת (מלאכת מבשל ס"ק ע), שחלב הוא מקלי הבישול. וכן מבואר בדרושי הצליח (דרוש לו אות ד), וכן דעת הגר"ש אלישיב (ספר זכרון דוד יקרא עמי שם) שאין לתת חלב בכלי שני אלא בכלי שלישי. מאידך, בשו"ע הרב (סי"ב) ובפמ"ג (משב"ז ס"ק טו) מבואר שמשקים שאינם מבושלים אינם מקלי הבישול, ומותר להנמם בכלי שני, כמבואר בשו"ע להלן (סי"ג), וכן כתב הקצות השולחן (סי' קכד בדה"ש ס"ק לב). וראה שעה"צ להלן (ס"ק סח).

וחלב מפוסטר, כתבו בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' קצו אות ה) ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' סד) שיש להקל להחשיבו כמבושל לענין זה, ולתיתו בכלי שני, וכן דעת הגר"ש אויערבך (ששי"ב פ"א הע' קנז) שיש מקום להקל בזה. וכן משמע בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' עד בישול אות ו), מאידך, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בישול פכ"ה אות ד) שאין מעשה הפיסטור נחשב כבישול לענינו, וכיון שלא נגמר בישול החלב, יש בנתניתו בכלי שני משום מיהוי כמבשל, והוסיף שכן נהגו בביתו להדר ולהרתיע מערב שבת את החלב הניתן לקפה בשבת.

ותמצית תה שהוכנה במים ללא בישול, ואין בתוכה עלים, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם פ"ל אות ז) שמותר לתיתה במים רותחים שהיד סולדת בהם [בכלי שני], מפני שלא מסתבר להושיב בזה לבישול טעם החם, כיון שאין בו ממשות.

[שעה"צ ס"ק סה]

לצאת בזה גם דעת החו"ש"ש לצביעה⁶⁷, רש"י בפינת הדב"ש⁶⁸.

67) ואף שהמים נצבעים גם כשמקרימים את נחיתת התמצית, ביאר הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"א פ"ט סוף ס"ק ג) שמי"מ עדיף לעשות כן, שאין דרך צביעה באופן זה, והרי זה שינוי. ובדעת מהר"ם חיון (שו"ת גינת ורדים כלל ג סי' ט ד"ה ומי"מ, הובא בשערי תשובה ס"ק ד) שאסור לתת קפה במים משום איסור צובע, ביאר בשו"ת רב פעלים (ח"ג או"ח סי' יא) שאף על פי שכתב השו"ע לקמן (סי' שכ ס"ט) שאין איסור צביעה באוכלין, מי"מ במים ושאר משקים יש להחמיר בזה, כיון שרגילים לעשות בהם צבע לצביעה, ודומה הדבר לעשיית עין הצבע, מה שאין כן במאכלים ותבשילים.

ולדינא, כתב לקמן (סי' שכ ס"ק נו) שאין לחשוש לאיסור צביעה במשקין, כשאין כוונתו לצביעה.

68) שם (דרוש י ד"ה ולכן בניי) כתב, שאין להקל להבין תה בשבת על ידי בישול עלי התה קצת בערב שבת, והעושה כך מחלל את השבת מכמה טעמים.

[משנ"ב ס"ק מא]

מפל מקום יש בישול אחר צליה⁶⁹, וכו', וצ"ל אם יצמידנו על צ"ב קדנה המפסקת⁶⁰, וכו', דאין אפיה אחר אפיה⁶¹.

69) וכן לתת קפה שחור בכלי שני שהיד סולדת בו, דעת הגר"ג קרליץ (חוט שני ח"ב פכ"ט ס"ק יט אות ב) שאסור, כיון שקלייתו

